

Bij de presentatie van deel 2 van *Hoe houd je van een kind*,

De republiek der kinderen (red. René Görtzen)

Korczak Festival 6 oktober 2012, Leiden

door Joop Berding

= = =

Beste René,

Twee jaar geleden mocht ik in Amersfoort het eerste deel van de nieuwe vertaling van *Hoe houd je van een kind* presenteren en vandaag staan we hier weer, nu voor deel 2: 'De republiek der kinderen'. En opnieuw ben ik onder de indruk. Bij herlezing in deze nieuwe frisse vertaling komt de pedagoog Janusz Korczak uit de mist van de geschiedenis naar voren – in al zijn radicaliteit en met zijn onvoorwaardelijke geloof in en vertrouwen op het kind. De hoofdstukken over het internaat en het weeshuis die Korczak baseerde op de eerste jaren van zijn werk in Dom Sierot behoren tot de werkelijk baanbrekende pedagogische literatuur van de twintigste eeuw - en misschien van alle eeuwen. Korczak breekt radicaal met een aantal vooronderstellingen en opvattingen over het kind – over zijn passiviteit, over zijn onschuld, over zijn afhankelijkheid – kortom het geïdealiseerde kind dat alleen in de verheven dromen van pedagogen bestaat - en presenteert in plaats daarvan het kind zoals het werkelijk is – met zijn onrust, zijn agressie, zijn vervreemding. Maar, net als bij de *Emile* van Rousseau, gaat *Hoe houd je van een kind* en zeker het deel over het weeshuis niet zozeer over het kind, als wel over de maatschappij waarin kinderen opgroeien – en daar had Korczak niet bepaald een optimistische kijk op. Steeds wanneer Korczak het heeft over het samenleven van mensen, duikt de *homo rapax* op, de verscheurende mens die zijn medemensen dreigt te vernietigen. Bijna wanhopig en tegen de stroom in – 'illusieloos', zoals hij zegt - tracht Korczak het goede in de mens te redden en in kinderen zag hij sprankjes daarvan. Niet dat hij ook maar één ogenblik geloofde in de maakbaarheid van het kind of van het goede: daarvoor was hij een veel te realistisch pedagoog. In *Hoe houd je van een kind* beschrijft hij zijn poging – of experiment – om het goede in kinderen recht te doen. Het is van grote betekenis dat hij hierbij een beroep deed op een wet, een constitutie. Voor de wet is immers iedereen gelijk. In beschaafde landen regelen mensen hun conflicten op basis van rechtspraak, niet op basis van het zogenaamde 'recht van de sterkste'. Korczak buigt dit constitutionele denken om naar het pedagogische domein, vanuit de vraag: hoe kan ieder kind in het weeshuis tot zijn recht komen? Hoe kunnen we op vreedzame wijze uit conflicten en belangentegenstellingen komen? Hoe kunnen we samenleven met en ondanks onze verschillen? Een wet doet twee

dingen: zij schept ruimte en maakt daarmee handelen mogelijk, maar tegelijk begrenst zij dit. Zou het handelen onbegrensd zijn, dan ligt vernietiging van de wereld en de menselijkheid op de loer. Een constitutionele pedagogiek heeft niet alleen een wet maar ook rechtsmiddelen nodig – instituties zoals de rechtbank. Korczak gaf vorm – ‘institueerde’- met zijn kinderrechtbank een rechtspraktijk waarin niet (zoals wel wordt gedacht) de individuele rechten van kinderen centraal stonden maar de kwaliteit van het samenleven – van de republiek. Korczaks actualiteit ligt in belangrijke mate in het feit dat hij spreekt over een ‘republiek’, de *res publica*, de publieke zaak. Om met Micha te spreken: het algemeen belang. Dat staat in onze tijd meer en meer onder druk. Korczak geeft ons in dit opzicht een inspirerende *good practice*.

René, zoals in alle vertalingen schreef je ook dit keer een uitgebreide inleiding op de mens en het werk van Korczak. Ditmaal over de oprichting van het weeshuis, de lange weg ernaar toe, over hoe het was ingericht en over Korczaks aarzelingen over het gebouw. Zoals je schrijft: “Korczak wilde geen gevangenisachtig internaat met grote open zalen, waar één enkele opvoeder alles kan overzien en niets van het kind aan zijn wakend en spionerend oog ontsnapt”. Hij had dan ook moeite met de reusachtige recreatieruimte en de grote slaapzalen en twijfelde of hij wel de juiste beslissing had genomen. Immers, hij was een bekende persoonlijkheid in Warschau en een gerespecteerd arts. Uitvoerig beschrijf je het toelatingsbeleid van Dom Sierot, waarbij je duidelijk maakt dat het zeker niet voor alle kinderen toegankelijk was. Korczak beoordeelde vrij streng of een kind hier zou kunnen aarden. De leefbaarheid van zijn ‘oase’ moest wel gehandhaafd worden. Je besteedt in je inleiding ook uitgebreid aandacht aan de pedagogische pijlers van het weeshuis: de constitutie, ik noemde haar al; de rechten van het kind - natuurlijk; vertrouwen als basis van het zelfbestuur en het observeren van kinderen als kernactiviteit van de opvoeder. Je beschrijft wat Korczak hoopte te bereiken en hoe hij daarin – onvermijdelijk - soms teleurgesteld raakte. Je gaat ook de discussie aan met mensen die menen Korczak voor hun karretje te moeten spannen als zogenaamde advocaat van de seksuele vrijheid. Je inleiding is deels dus polemisch en dat maakt het spannend om te lezen.

De gedetailleerde beschrijvingen van het leven in het weeshuis, belangrijke personen daarin – naast Korczak zelf was dat vooral Stefa Wilczynska -, de school en de joodse wijk maken dat we in deze 250 bladzijden niet alleen ‘dichter bij het kind komen te staan’, zoals je Korczaks werk typeert, maar ook dichter bij het ideaal van de *res publica*, de rechtvaardige, zelfsturende gemeenschap van mensen.

Ik feliciteer je met deze nieuwe mijlpaal in de Korczak-receptie in het Nederlands taalgebied en u, geachte aanwezigen, beveel ik lezing en herlezing van deze prachtige uitgave van harte aan.

[aanbieding “eerste exemplaar” aan René Görtzen]